

גיזי פליישמן כלוחמת ומצילה בסלובקיה במלחמת-העולם השניה

בראטיסלבה (פרשבורג), עיר מולדתה של גיזי פליישמן, היא בירתה של סלובקיה מאז 1919. העיר שוכנת על גדות הדנובה. מעליה מזדקרים היכל-ההכתרה של מלכי הונגריה, כנסיות, כתיבתנסת עתיקים מפוארים ובנייני תעשייה רבגונית. מאז המאה העשירית חיו יהודי בראטיסלבה כבני-חמות ופרנסתם היתה על עסקי מסון, מלאכה, מסחר וגידול כרמים. הם גורשו מן העיר בשנת 1360, חזרו אליה כעבור שנים ושוב התנסו בנדיחות, עד לגירושם ב-1526. במשך כנתיים שנה לא היו יהודים בבראטיסלבה, עד שניתנה הרשות לקומץ יהודים להתיישב בה, וביניהם שמעון, אביר-קנו של המשורר היצירך היינה, ב-1669. בשנת 1927 נמצאו כ-11 אלף יהודים בתוך אוכלוסייה בת 123 אלף איש. היהודים התיישבו בסמוך לסצודה, והעליה אליה כונתה בשם „רחוב היהודים“, אולם גם הרחובות הסמוכים היו רחובות יהודיים.

התנאים לתחלת פעילותה הציבורית של גיזי פליישמן נוצרו בעת שמארגני מכנר הגיעה לסלובקיה. יוליה ואיזידור קנפסלמכר קיימו אז (1925) התייעצות ראשונה כדי להניח שם יסוד לויצ"ו. הווג קנפסלמכר הפך את ביתו לבית-ועד ושם נוצר המרכז של ויצ"ו בסלובקיה.

בהתייעצות זו השתתף חוג קטן של אנשים: בני חוג קנפסלמכר, מרים גרימן, גיזי פליישמן ואולי שתיים-שלוש נשים נוספות מתחוגים הציוניים. והתייעצות הכיאה לכך שתוך שנים מספר צמחה ועלתה בסלובקיה תנועת נשים רחבה. הנשיאה הראשונה, יוליה קנפסלמכר, הודות למעמדה האישי ומירצה הרב, הצליחה לגבור על קשיי ההתחלה ולהביא לביסוסו של האירגון. בסתיו 1944 חלקה גורלה עם גיזי פליישמן בתאיתגאונים באושיץ.

לאחר שיוליה התפטרה, נטלה גיזי פליישמן לידיה את ניהול האירגון. בתחום זה התבלטה אישיותה ונתגלו כשרונותיה האורגוניים המינהליים. עודנה בחזקת תלמידה הנאבקה עם החומר וכבר היא מצמיחה כנסוים. היא החלה לנהל מרימ עם אישים, קיימה מגעים והוכיחה כוח שכנע. בזכות קסמה האישי עלה בידה לרכז סביבה חוג נשים, שהיה מעין חוג של שותפות נאמנות. צרייהשדה ועיריהבירה נפתחות בפני פעולת ויצ"ו, והאירגון הופך לגורם בעל-משקל בדרכם של יהודי סלובקיה בין שתי מלחמות-עולם. עד כה, השליטה על פעולות הנשים היתה נתונה בידי אנודות הנשים לצורכי סעד מטעם האוהדודוסיה החפג הנאולוגי, ששמרו

נירזי פליישמן
בשנים 1943 - 1944.

כיכר הדגים (פישפלאסץ) בה נמצאים ביתם של יוליה ואיוודור קנפסלמבר
 ומרים וד"ר אוסקר (ירסיהו) נויטן, בית הכנסת הניאולוגי והקתדרלה
 הקאטולית. משמאל נראה קצהו של הרחוב היהודי.

PASSEPORT

N. 5773

AU NOM DE LA RÉPUBLIQUE DE PARAGUAY

LE CONSUL
DE LA RÉPUBLIQUE DE PARAGUAY
À BERNE

DÉCLARATION

Né le 22 2 1876
 Lieu ...
 État ...
 Profession ...
 Sexe ...
 Religion ...
 État ...
 Profession ...
 Sexe ...
 Religion ...

Je soussigné, Consul de la République de Paraguay à Berne, déclare que les personnes ci-dessus nommées sont les véritables auteurs de la présente déclaration et qu'ils ont été personnellement interrogés à cet effet.

En présence de ...
 Le présent passeport est valable pour ...

Donné à Berne, ce 22 2 1876.
 Le Consul ...

Le Consul
 Religly

דרכון פאראגווי של ג'וזף פליישמן
 מארכיונו של ד"ר גוימן, כעת ב"מורשת"

על „עמדותיהם" בשבע עיניים. אלה יצאו בסערה נגד „הפולש" אשר כאילו נטל מהעניים המקומיים את מזונם למען „מטרות הרפתקניות שאינן נתונות לביקורת, בארץ רחוקה ופראית".¹ במשך הזמן הצליחה גיוזי פליישמן ליצור קשר כמעט עם כל אירגוני הנשים היהודיות, והתייצבה יחד עם חנה שטיינר, מרי שטולקה, דמויות אוניברסליות של אירגוני הנשים בצ'כוסלובקיה, בשורה ראשונה של הפצילות. ויציו לא הסתפקה בפעולה המצומצמת של סעד ותמיכה במפעלים ברחבי הארץ אלא היתה גם חלוצת הרפיון הלאומי בקרב המבוגרים ונטלה חלק בהכשרתם של מורים, הקימה הכשרות (בעיקר אלה של „השומר-הצעיר", שהיתה התנועה הגדולה ביותר בצ'כוסלובקיה) לקראת עלייתם ארצה.

התמורה שחלה עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה בשנת 1933, נגעה מיד לנעשה בקרב היהודים ואף השתקפה בפעולתה של גיוזי פליישמן. נוצרה בעיה שלא נודעה קודם לכן — הצורך לטפל במתגרים ופליטים עליידי קליטתם ושילובם באופן מינהלי ויצרני. כאן מצאה לעצמה גיוזי שדה-פעולה חדש. כאן בלטו לא רק כשרונותיה האירגוניים הדינמיים אלא אף כשרונות בניהול מ"מ עם המוסדות השונים למען הבטחת הנאים נסבלים לנוקשים, שהציפו את צ'כוסלובקיה הקטנה והשלחה.

אמנם, הגל הראשון של הנמלטים מגרמניה הנאצית עורר עצבנות בקרב יהודי צ'כוסלובקיה, אך לא הבראם לידי הכרה של תחושת הבאות. בדומה לתושבי הארצות השכנות אליהן טרם הגיעה הסערה, לא האמינו גם פה שהרעה עלולה לצאת את גבולות גרמניה. הפליטים עצמם סברו שהינם קורבנות של רע חולף ועתידים הם לחזור עד מהרה לבתיהם.

עם התגברות ההדרגתית של השנאה ליהודים בצ'כוסלובקיה נעור אישקט בקרב היהודים שם, אך לא הביאם לכך שיבינו את המצב לאשורו. הדבר רק חדרדן את מנוחתם ודרש מעשה מיידי.

ויציו פתחה בשורה של קורסים מקצועיים למען הקשר נשים במקצועות חדשים. בתחילה זכו קורסים אלה להצלחה רבה, אך לאחר-מכן חלת מעין רגיעה ומנית במצב והחלה גשירה רבתי מהקורסים. באותו זמן החלת גם פעולתו של הגיוינט, שהשיכותו עלתה עם הצורך באמצעים לפעולות-סיוע של נשי צ'כוסלובקיה. גיוזי פליישמן שוגרה אל ועד-הפעולה של הגיוינט בפראג כיוון שכבר אז רוכזו בידיה כל החוטים של העבודה הסוציאלית, שגברה בה השפעת הציונים.

בעת שהותה בפראג הגיעה לשליטה גוברת והולכת בעניינים. באותו זמן יצרה קשרים עם מנהלת הגיוינט באירופה, ד"ר שווארץ. קשר זה עתיד היה לסייע לה רבות בשנות-המשבר של המלחמה. אולם גם פעולתה הציונית הלכה והשתעפת במחירות עם התגברות התהפוכות החיצוניות.

ביוני 1938 זרמו פליטים רבים-מספור מאוסטריה לתחומי צ'כוסלובקיה. משטרות-הגבול תוגברו. קבוצה של 70 יהודים מבורגלנדר, שהוכנסו על-ידי אנשי ס.ס. לחוד סירה, נסחפו עם זרם הרגובה. אנשי ההיצצים הצילו אותם — מרת שטולקה, גיוזי פליישמן ושלמה ליפסקי-מיר, שעבד במקום מטעם „עליית-הנוער" ואירגן עלייתם של ילדים לארץ.

שלמה תמיר, בספרו „פרקי שליוחות“, כותב על פרשה זו. היטלר פלש לאוסטריה, כבש את וינה ואיים על צ'כוסלובקיה... באחד הימים סיפרה לו גבי שמולקה ז"ל (אחת המנהיגות הדגולות של ויצ"ו שהיתה פעילה בהיצע"ם — מוסד שדאג לפליטים יהודיים, ליהודי קארפאטורוס, לחלוצים בהכשרות ולמפעל העלייה של „החלוצ" ו„העובד“) שמעבר לגבול ההונגרי, על נהר הדנובה, עומדת סירה קטנה ובה כלואים זה חודשים מספר כמה עשרות יהודים. הסירה קשורה לחוף, ובינה לבין החוף נטוי גשר-עץ קטן ועליו ניצבים יומם ולילה זקנים הונגריים. את היהודים הללו הוציאו הנאצים מבתיהם, בעיירה אחת בבורגנלנד (אוסטריה) בליל-הסדר. הם לא הורשו לקחת איתם כל חפצים. הובילום לאי קטן בשם „גיסאנרסלנד“, כלומר — אינו שייך לשום מדינה. שלוש ארצות גבלו עם אי זה: אוסטריה, הונגריה וצ'כוסלובקיה. הגרמנים רצו להעביר את היהודים אל מעבר לגבול אולם גם צ'כוסלובקיה וגם הונגריה סירבו לקבלם. הם טענו שאם יקבלו את אלה יעבירו אליהם הגרמנים את כל יהודי גרמניה ואוסטריה. הגרמנים השליכו אותם איפוא אל אי זה שכלב הדנובה, נשים, זקנים וטף, ללא כסות, ללא צורכי-מוון ומים. כשנודע הדבר ליהודי אוסטריה והונגריה החלו להרעיש עולמות. דרשו מהשלטונות להכניס את הגולים לתחומי ארצותיהם, והיהודים יהיו מוכנים לפרנסם, אולם כל זאת ללא תועיל. יהודי בראטיסלבא הסמוכים לחוף, שכרו סירה אצל חברה צרפתית. סירה זו היתה סירת-גור, שמשכה אחריה כמה סירות שהובילו חול כביכול. על הסיפון היה פתח, דרכו הכניסו פנימה את היהודים ששכבו על קרקעית הסירה בצפיפות רבה. הממשלה ההונגרית נעתרה לבקשות הקהילה היהודית והתירה לקשור את הסירה אל חוף הדנובה אך לא בתנה נוסף לעזוב אותה. היהודים נאלצו לשהות בבטן הסירה במשך שבועות וחודשים... לאחר שנודע הדבר הצליחה מריה שמולקה להשיג רשיון-ביקור מהשלטונות ההונגריים ואנו ערכנו אצלם ביקור. אלינו הצטרפה גיזי פלייטמן, ממנהיגות ויצ"ו בבראטיסלבא... בהמשך מספר י.ת. על המאמצים הרבים שנעשו עד שהממשלה הנאציסטית בארץ-ישראל ניאותה לאשר סרטיפיקאטים ליהודים אלה, שעלו לאחר-מכן ארצה וברבות הימים הפכו כאן לאזרחים מועילים.

בראש האו"י (המרכז היהודי) דוד מנד זקן מועצת-היהודים. ליוויה רוטקירכן, בספרה „חורבן יהדות סלובקיה" מוסרת: בנשיאות אר"י וכן בשאר התפקידים רביי-האחריות, כיהנו עסקנים של אירגונים יהודיים וציוניים. מיבנה המוסד ואופי בעת היווסדו היו של אירגון, פילאנטרופי, ובין מחלקותיו היו מחלקה לעזרה סוציאלית, מחלקת הגירה בה גבולו המשרד הארץ-ישראלי והיצע"ם, בראשותה של גיזי פלייטמן, ומחלקה להכשרה מקצועית. את מחלקת ההכשרה ניהל ד"ר אוסקר גרימן, לשעבר יו"ר ההסתדרות הציונית בסלובקיה.

ב-14.3.1939 הוכרזה עצמאות המדינה הסלובקית והנאצים נכנסו לארצות עתידות-ההיסטוריות — בוחמיה, מוראביה ושלזיה. אס"א תרד מסך-הברזל על הגבול המפריד בין ארצות אלה לבין סלובקיה. פליטים יהודיים הסתגנו לסלובקיה מהשטחים שהפכו לשטח-כיבוש נאצי ומשם ביקשו להמשיך דרכם להונגריה, ואם יינתן להם — אל העולם הרחב.

מרכזי רצ"ו ואירגונים אחרים, שהיו קודם לכן בפראג, נאלצו עתה להעתיק מקומם לבראטיסלבה. המרכזים החדשים הללו הקימו, בשלבי התארגנותם, מגע עם מוסדות ההגירה בחו"ל והפעילו חסותם על הפליטים שנרמזו ללא-הרף. בחודש סרץ הצטרפה גיוי פליישמן אל ד"ר אוסקר גוימן, גשיא התסתדרות הציונית בסלובקיה, בנסיעתו ללונדון ולפאריס. בנסיעה זו ביקשה גיוי לבדוק אפשרויות של הגירה מזורות. היא נפגשה עם אישים שהיו פעילים בתחום ההגירה ועסקה בהקמת אירגון למהגרים, שהגיעו כבר ללונדון. כדי ליצור קרן-עזרה בעלת מקדים רחבים כונסה קבוצה נבחרת של מנהיגים יהודיים ויוצאי צ'כוסלובקיה, בביתת של הגב' רבקה זיר. באותו מעמד דיווחו גיוי פליישמן וד"ר אוסקר גוימן על מצב יהודי סלובקיה. ידידיה של גיוי הציעו לה בביקורת זה שלא תחזור לסלובקיה ותישאיר באנגליה. היא תודתה להם אך סירבה לקבל את הצעתם. היא ראתה עצמה כשליחה של אלה שביקשו סיוע ודרכי-הצלה. לאחר שהתייאשה מהמוסדות הכלכליים ביקרה באורח אישי בציריות השוונות, וביקשה ביוזמתה היא להשיג רשיונות-כניסה למדינות-מיקלט. אולם כל מאמציה לא נשאו פרי. העולם היה סגור על בריח ואטום בפני המבקשים להימלט מארצות-הדליקה. אכזבת ויאוש החלו מתגנבים ללבה ובהרגשת חוסר-אונים חזרה לסלובקיה, שהיתה כבר נחונה בזרועות-הכרזל של הנאציות.

גיוי לא מצאה לעצמה מנוח. עוד בקיץ 1939 היא נוסעת לוועידת הגיוינט בפאריס. היא הופכת לאשת-אמונים של הגיוינט בסלובקיה.

בעת שהותה בפאריס פורצת מלחמת-העולם השנייה. גיוי חוזרת מפאריס, תוך עקפה של מחצית אירופה, ולאחר קשיים ומאמצים רבים עולה-בידיה לחזור אל מלכות-העכברים המצפת לה. היא אינה עוזבת עוד את ארצה, להוציא את בודפשט השכונה. בפאריס היא מצליחה להרחיב את הקשרים ולהשיג תקציבים המאפשרים לה לזרז את הפעולות בסלובקיה.

בשנת 1940 נבחרה גיוי פליישמן לוועד-הפועל של ההנהלה הציונית בסלובקיה. בסלובקיה נראו אילו סיכויים מינימאליים לקומם של יהודים, למרות ההתקפות הרצופות מצד העתונות, שהיתה נתונה להשפעה נאצית. כמו בין-לילה, בסוף 1940, כאילו נמחקו היו הציבור היהודי. עלי-פי הוראת הרשות פוזרו כל האירגונים והמוסדות היהודיים, נסגרו ונחתמו על-ידי הפקידות. הדבר עורר בהלה כיוון שמוסדות הסעד שימשו כתובת לרבים ועתה נתבטלה כתובת זו במחירייד אחת. שוב היה צריך לפעול באורח מאולתר כדי למצוא תשובה לבעיות במצב החדש שנוצר. הוועד הציוני החליט לרדת למחתרת. השלטונות ניגשו להקים מוסד יהודי מרכזי, שעליו יוטלו כל התפקידים אותם מילאו קודם לכן המוסדות שפוזרו, אך שוב לא באורח עצמאי כי אם תחת סיקוח ולפי הוראות השלטונות הנאציסטיים והאנטישמיים. הוועד-הפועל התכנס לשם העניינות ודיון בבעייה האם רשאית ההנהלה הציונית לקחת חלק במוסד החדש, אם בהנהלה האם בתור עובדים. העניינות היו מגודדות באופן חריף. גיוי פליישמן תמכה בהצעה להשתתף בתוך מוסד זה וניסתה לשכנע בכל אמצעי-השכנוע שעמדו לרשותה. היא סברה שצריך לעשות את הכול בכדי להציל כל עוד ניתן להציל. במרכז זה, שהועמד תחת

הנהגתו של נציג האורתודוקסיה הקיצונית, נעשה נסיון להחרים את הציונים. גיזי הופקדה על תחום העזרת הסוציאלית, שאף הוא היה נתון להנהגתו של איש האורתודוקסיה. הוא היתת, באורח רשמי, כנהלת של תת-מחלקה לתגירה. למעשה, בכל מקום בו ניצבה גיזי פלייטמן הפכה עד מהרה למרכז של העשייה. בזכותה גם נחלקה מישנית לכאורה הפכה לתשובה וקובעת. גיזי לא הירפתה ממטרתה העיקרית — להוציא אנשים אל המרחב החופשי. בבודפשט שאיתה עדיין קיים היה קשר, נמצאה קונסוליה אמריקאית. מאחר ובעלי רשיונות-ההגירה אייבים היו להתייצב אישית בקונסוליה האמריקאית, אירגנה גיזי קו-אוטובוסים מבראטיסלבה לבודפשט, דבר שהיה מורכב וכרוך בקשיים רבים כי מדובר היה בקשר החבורתי בין-סדינתי.

על ראשי היהודים ירדו הגבלות לאין-ספור. בנוסף לצווים הרשמיים רבו ההתגברות ברחוב. אחד הקורבנות להתקפות וידוניות אלה היה אחיה הצעיר והאהוב של גיזי פלייטמן, ד"ר גוסטב פירש, שהוכה לסוות על מדרגות ביתו, במרכז בראטיסלבה. הדבר אירע בחודש בו פרצה המלחמה, ספטמבר 1939. בעקבות מות בעלה לקחה אשתו בנפשה וזמן קצר לאחר המקרה התאבדה בקופצה מעל קומה גבוהה של אחד הבתים בבראטיסלבה. מקרים אלה היו ראשונים בשורת אירועים גורליים של יהודי בראטיסלבה ורישומם היה רב ביותר.

את שתי בנותיה העלתה גיזי פלייטמן ארצה בסוף שנת 1939. במרוצת שנות-המלחמה נפטר גם בעלה, היא נשארה נלמדה, ולידה אם זקנה וידועת-חולי. הגברת הזקנה שמרה על כוחותיה הרוחניים וגיוו בהנהגה להתייעץ איתה בכל השאלות החשובות של פעילותה. האם, — יטי פירש, ידעה לטמור מוצא פיה בעת שהגיסטאפו הסלובקי אסרה אותה וניסתה להציל מפיה דברים על מעשיה וקשריה של בתה.

אל מול המשבר הלכה החגורה ונתהדקה. אלה שהיו בפנים לא תמיד חשו בכך; העבודה העסיקה אותם במידה כזו שלא איפשרה להם לשאת עין מסביב ולראות את מיכלול המאורעות. מטרת השלטונות הפאשיסטיים הסלובקיים הייתה לבדוד את היהודים מהעולם ה"ארי" הסובב אותם, להורסם מבחינה כלכלית ולהשפילם אנושית, וזאת כדי לאלצם להגר מרצון.

בשלב זה דרושה הייתה עזרה פסיכולוגית-נפשית ואף עזרה מוחשית — פינאנסית.

אביב 1941 הביא בעקבותיו תמורות בעבודת המרכז היהודי והביא לסכנות חדשות. זקני-היהודים הראשון, הייגריץ שווארץ, הנציג הנגוסה של האורתודוקסיה, שניסה לסרב לקבל את הפקידיו מלמעלה ולמלאם לפי רצונם של הפאשיסטים, פוטר לפתע. ארבת סכנה לכל הפקידות שהיבלה ככל יכולתה בהוראות שנתקבלו. במקום שווארץ מונה אדם שהיה נתון יותר מקודמו, להשפעת השלטונות והיה צורך להפעיל תחבולות שונות כדי לבלום את השפעתו ולמצוא דרכים עצמאיות מעל לראשו.

בדרך זו התלכדה קבוצה קטנה של אנשים שפעלו במחתרת ומאחורי הקלעים והיו מוכנים לכל מעשה. גיזי פלייטמן הייתה בין הראשונים שנשלחו חלק

בהתייעצויות של קבוצת זו, לשכתה באדלגסה 6 הפכה למקום מיופנים אלה, הסכנות והצרכים שגברו והלכו אילצו את גיוז לעשות עבודה אינטנסיבית יותר, בחוג התרכוה העבודה למשך שנתיים-שלוש הבאות, היה זה מרכז העצבים של קולקטיב, שניהל את המאבק ופעולת ההצלה של יהודי סלובקיה.

בסוף 1941 נעקרו יהודי סלובקיה ממקומותיהם ורוכזו בערייה השדה, אנשים אלה נועדו להישלח בסופו של דבר לפולין.

ההשתדלויות הפוליטיות של מנהיגי יהדות סלובקיה בפרוס השואה היו נמרצות אך לא נשאו כל פרי, בהלה אחזה ביהודי סלובקיה, קודם-כל גירדו לגירוש הצעירים — בנים ובנות בגיל 16. המעבר להונגריה היה חסום כבר והציית הגבול קשה, למרות זאת הצליחו להעביר מספר של צעירים לתוך הונגריה, וכבר היו נתונים במירוץ עם הזמן בתוככי השואה, המשלוח הראשון של בנות צעירות יצא אל הבלתי-ידוע, ובעקבותיו נסעו פצעים ראשונים אצל המשפחות היהודיות הנותרות.

מלשכתה של גיוז פליישמן יצאו קרואות ס.א.ו.ס. שהופנו לשווייץ, במשרדה נפגשה עתה, קבוצת העבודה כל יום ולפעמים אף פגישות מיספר ביום, לשם התייעצויות ותיכנון הצעדים הבאים, כאן התרכזו כל הידיעות ומכאן נפרשו וניטו חטיי-הפעולה, כאן חילקו את התפקידים ואת העבודה על כל פרטיה, כאן נמסר על המצב של מדיניות הפנים והחוץ, וכל חבר מסר דו"ח על עבודתו, בקצרה, כאן מילאו בצורה ראויה למפת לא-ירק שפע של פעולה ועזרה סוציאלית אלא גם יזמו פעולות דיפלומטיות, מכאן נשלחו דו"חות סודיים באורה קבוע לשווייץ, להונגריה ומאחור יותר, דרך קושטא לארץ-ישראל, בתור אשה יחידה בחוג זה טבעי היה שגיוז הפכה המרכז, אולם בכך לא מגי, היא הפכה למצפון המזכיר, התובע, המניע, במקום בו ידיעות הנברים היו מנוגדות באופן קיצוני שם התערבה, פייסה ותיווכה, יחד עם זאת לא ניכר מעמדה כאשה דווקא, היא היתה חברה, לוחמת ושותפה ולדעתה היה משקל רב, כיכדו אותה והוקירה.

משלוח אחר משלוח יצאו לגורלם האפל והבלתי-ידוע, לאחר משלוחי הנער הכינו עתה מטעני-אדם חדשים, לכידת אנשים חוזרת עירערה תמיד מחדש את קצב-החיים של חברה, הגוססת באורה מחיר, חוסר הנחמה והיאוש גברו, האם מותר שכל זה יימשך? כמה זמן נותר עד שהיהודי האחרון יועבר מן הארץ? המאבק נגד הגירוש חייב היה להתחיל, כך החליטה זה מכבר קבוצת קטנה שהיתה מלוכדת סביב לגיוז פליישמן, ביחזתו של אחד מאנשי הקבוצה, האדריכל אנדריאס שטינר, הצליחו לארגן מהנות-עבודה בארץ גופא ולחציל בכך מיספר אנשים, בעלי-מלאכה בעיקר, מפני השילות, אולם המשלוחים של עשרות-אלפים נמשכו — עוד מעט יגיעו ל-160,000 שגיישלים של יהדות סלובקיה נמצאו כבר מחוץ לגבולות הארץ.

הקבוצה החליטה לטחן מוסדות סלובקיים קובעים ביותר כדי להגיע למניעת משלוחים נוספים, אולם כל ההצלחות המשרעות מצד מוסדות אלה בוטלו על-ידי אישיות אחת — דיטר פרייהר סוף-ויסליצ'ני, ס.ס. האופטשטורמפיהרר, היועץ הנרמני בקא הידיעה לטאלת היהודים מטעם המדינה הסלובקית העצמאית, בידיו היה נתון

למעשה גורלם של היהודים הסלובקיים, ו-60,000 מהם כבר הביא לגירוש. הקבוצה תוכננה איפוא לרכוש את האיש על-ידי שוחד. התוכנית עובדה לכל פרטיה. גיזי פלייטמן קיבלה על עצמה את התפקיד לנהל את ההתכתבות הבלתי-ליגאלית עם ה"גזיטס" דרך שווייץ ולגייס אמצעים למטרה זו. התוכנית עלתה יפה והגירויים נפסקו לפי-שעה. בכל זאת צריך היה להמשיך להיאבק, בראש-ובראשונה נגד הסלובקים, מאחר וביניהם נמצאו כוחות ראדיקאליים בלתי-מתפשרים, שרצו בכל מחיר להיפטר מן היהודים. שוב היה צורך לגייס אמצעים כספיים, שביצועו היה מלאכת-מחשבת של עבודה דיפלומאטית.

לאחר שהגיעו הידיעות הראשונות על מצבם האיום של המגורשים בפולין, החל לפעול שירות השליחים בשם הקבוצה. גיזי החלה לארגן, לאתר שנתקבלה הסכמה תחת לחץ של ויסליצ'ני והמסודות הסלובקיים, איסוף לבנים ובגדים למגורשים, ולבסוף הצליחו גם להשיג קשרי-דואר מדי פעם באמצעות ויסליצ'ני. גם עבודה זו נוספה לבסוף למחלקתה של גיזי במרכז היהודי.

הקרה נשבר! הצליחו לרכוש את היועץ הגרמני. אולם כאן עמדו בדרכם סלובקים מסויימים שהיו בעמדות גבוהות ולא הסכימו. הם הולילו שולל את דעת הקהל הסלובקית שהיהודים, טוב להם ב"מולדת החדשה", שלא יאונה להם כל רע, ומי שרוצה לעבוד — יוכל להתקיים בכבוד מעבודתו. ודווקא באותו זמן הגיעה הידיעה המדעזעת הראשונה, בדרך בלתי-ליגאלית, על שיאת החיסול בפולין. הידיעה השפיעה על הקבוצה כבדק. מיד ניגשים לפקוח עין על המצב החדש שנוצר ומגיעים עד לנשיא-הכומר. על גיזי הוטל למסור את המידע לחבר הכמורה הסלובקית הגבוהה. אולם מצוי אויב בצד הסלובקי והוא רשע וערמומי ומרדך בחושים מאחורי הפרגוד, והוא מעוניין בגירוש לאלתר. זהו היועץ המיניסטריאלי ד"ר קוסו. צריך היה אס-כן לנסות לרכוש גם אויב זה על-ידי שוחד. אולם הוא עצמו עמד מעל לקשרים אישיים והיה צורך להגיע אליו באמצעות אשתו. רשום, הדבר נופל על גיזי, תפקיד "עדין" ביותר ובלתי-שיגרתי, בעיקר לאשה כמו גיזי הרגילה לעבוד ללא-ליאות. להיאבק, ללחום, להשקיע כל מה שיש לה, אבל להשתמש בשוחד? דרך זו ורה לה. בסופו של דבר השתלטה גם על תפקיד זה, אשר במרוצת-הזמן גרם לאסונה, נסיונה הראשון הצליח — גברת היועץ המיניסטריאלי לוקחת — ולא מעט!

השואה בפולין צועדת בקצב מהיר קדימה! הידיעות המגיעות משם הן איזמות. טוב מתחילה הקבוצה בפעולתה. יש צורך לנסות להציל מה שניתן להצלה. ראשית, צריך היה לשחרר אנשים מהגיטאות והמחנות הפולגיים שהיו סמוכים ביותר לגבול הסלובקי, להעבירם אל מעבר לגבול, אל הוך סלובקית ומכאן להצגריה. זהו שטח-פעולה חדש, ענק גם עבור גיזי. להחיל נשלחות קריאות ס.א.ל. למען גיוס כספים נוספים. הולך וניבנה מנגנון-עזרה מיוחד. למסייעים ניתנות הוראות: קודם-כל יש להציל ילדים, יעלה כמה שיעלה! מאות ילדים ומאות מבוגרים מועברים אל מעבר לגבולות. הגיסטאפו נעשית רגישה לעניין. היא מתחקה אחרי העקבות והעניין עומד בפני התפוצצות. שוב ושוב מצליחים קטשטש את העקבות. העוסקים במלאכה נתונים בסכנת-חיים מתמדת. העבודה אינה נפסקת אף לרגע. גיזי מדרבנת

את אנשיה, מסתכסכת עם הסוכנים הרוצים להרוויח עוד ועוד ממלאכת-הצלה זו, וגיוז היה כבדהתת. כל הצלה של ילד הופכת ממש לחג. אולם האמצעים העומדים לרשות יהדות סלובקיה אינם מספיקים עוד, ואלה מחו"ל אינם מגיעים באופן מסודר ומתמיד. כאן בזנה גיוז תוכנית, לפנות אל יהדות הונגריה השכנה, הנמצאת עדיין במצב חומרי טוב למדי ואף מבחינה פוליטית עדיין היא במצב של שלווה. היא נוספת לבודפשט כדי לפתוח במגעים בקרב יהודי הונגריה. עורכים לה שם קבלת-פנים מפוארת מטעם החוגים הגבוהים של יהדות הונגריה. היא מקבלת הבטחות מרחיקות-לכת. היא עורכת נסיעה שניה להונגריה אך הפעם אינה זוכה לאותה קבלת-פנים ואף אינה מצליחה לקדם את הדברים. העניין הופך לאכזבה גדולה. אף-על-פי-כן מצליחה היא ליצור קשרים עם מוסדות כנסייתיים גבוהים וניתנת הבטחה לדווח על מצב יהודי פולין וסלובקיה למוסדות הכמורה הגבוהים ביותר וליהדות חו"ל. את נסיעתה של גיוז אפשר היה לערוך רק בדיעת המוסדות הרשמיים והיתה מלווה בסכנות רבות. אין ספק שהגיסטאפו פקח עין על צעדיה של גיוז בבודפשט.

אולם עתה, לאחר שהצליחו להפסיק את הגירושים בסלובקיה והגיעו הרדיחים האיומים על שואת החיסול בפולין, טוב החלה הקבוצה לעסוק בתוכנית חדשה ונוצת יתר — להציע להפסיק את הגירושים האירופיים תמורת מטבע-זר או סחורות שייושלחו על-ידי יהדות חו"ל, וזאת בתיווכו של ויסליציני אל המוסדות הגרמניים העליונים. אחד התנאים במו"מ זה הוא, בנוסף להפסקת החיסול, גם אפשרות של משלוח חבילות-דואר ותרופות, תחת ביקורת, „הצלב-האדום", למחנות והגטאות ולהרשות הגירת ילדים. ויסליציני קיבל את השליחות ומיד טס לברלין. הוא חזר משם עם תשובה חיובית. עתה המתינו להצעות ממשיכות — על גובה הסכומים, בהודמנות זו נתקבלה גיוז פליישימן לראשונה אצל ויסליציני. מיד אחר-כך יוצאות דחופות קריאות העזרה הנשלחות על-ידי גיוז אל העולם כולו. כיהודיה היחידה היא מקבלת מהגיסטאפו רשיון לנהל סיחות טלפוניות עם שווייץ. היא פועלת ככחלום. היא מאמינה במימוש התוכנית ומצפה לתשובה מחו"ל. אך התשובה המיוחלת אינה מגיעה.

ושוב הפתעה. כמה צעירים סלובקיים הצליחו להימלט בנסיבות פאנטסטיות ממחנה-ההשמדה אושביץ ולחזור לסלובקיה. הם הביאו עמם את הידיעות המדומנות הראשונות מהאימה הגדולה. העולם עדיין אינו יודע מה קורה מאחורי גדרות-הפלדה הממושגלות. עתה הגיע הזמן לפקוד עיניים. מיד מכינים פרוטוקול מקיף, תגשלת בדרכים מחתרטיות אל העולם הגדול. בחוג הקטן הכול יודעים מה צפוי להם אם יימשך הגירוש. אך הם מתחייבים להחריש. וכי למת לגורם סבל מיותר לנשואים?

אנשי הקבוצה שוב עוסקים בתוכנית-הצלה, גדולה יותר בהיקפה. הם מתכוונים להביא 1,000 ילדים לידי עלייה לארץ-ישראל. הם מצליחים להשיג את הסכמתו של ויסליציני ובהתחלה אף הסכמת הצד הסלובקי. היועץ המיניסטריאלי קוסו עצמו נתן הסכמתו. בעת שנגיעים לממש את התוכנית צצים קשיים מהצד הסלובקי. שוב חייבת גיוז להיכנס לפעולה ולהתקבל אצל גברת היועץ המשפטי ולשטח בפניה

תחינה על הילדים היהודים בדרך דיפלומאטית". היא באה ומנצחת גם הסעם, אולם ביקורה זה היה הרה"אסון והביא בעקבותיו צרות שלא שיערו מראש. מכאן צומח עסקי-בית מדיני בדרג גבוה, שהוא עתיד להביא למעצרה של גיוי כירי הניסטאפו הגרמנית והסלובקית למשך חודשים רבים ויחסים נפשיים וגופניים. הפעם גיוי נוקטת בעדים בלתי-זוהרים ואינה מתיעצת עם הכריה. הנכרה, ויועץ המיניסטריאלי" מתכוננת לגסוע לשווייץ, שם מונחים על שכת בבנק כספים, והיא מבקשת מגיוי איגרת אל איש-הקשר של הקבוצה ואף המלצה. גיוי מאסרת לידיה את האיגרת המבוקשת אותה תופרת הגברת בתוך פרוותה, אולם התופרת המבצעת את הפעולה מגלה לגיסטאפו את הדבר. כאשר מגיעה הגברת לגבול ההוויצארי היא נעצרת מיד עם צאתה מהרכבת ומהנחתה לסלובקיה. כאן מוציאים מתוך פרוותה את האיגרת התבויה והיא מודה מהו מקורה של האיגרת. הסלובקים מנסים לשמור את הדבר בסוד, אולם העסק מתפרץ והפד לעסקי-של-בית; בעלת של גברת זו הינו פקיד-מדינת מוכר, רמ"מ-עלה וידוע כאנטישמי מובהק — ואילו אשתו — ירדיתה של יהודיה שעזרת לה להגניב רכושה לשווייץ; והשערוריה נפוצה בכל רחבי-המדינה.

הניסטאפו חושדת במעשי-ריגול, ביום בהיר אחר, כאשר עסקי-הבית כאילו נשכח כבר, ללא כל אזהרה, כפושעת סלילית, נלקחת גיוי ומובאת לתוך הא-בידור תוך ביטול כל הזכויות המוענקות בדרך-כלל לאסירים פוליטיים, ודבר מאסרת נשמר בסוד. עוברים עליה ימים קשים בבית-הכלא, ללא גביית עדות, ככלי שהוא עצמת הרע על מה ולמה נאסרת. היא נשכחה זה מכבר את עניין עסקי-הבית, וכי מי יכול היה להעלות על דעתו לדבר כה פשוט, סיסת-גיוי זעירה, תגרום לשערוריה. האדון היועץ המיניסטריאלי הודח והועמד בצל, ועל גיוי גנור — ארבעה חודשי נדירה ריד בתי-הכלא של הניסטאפו הסלובקית, בית-הסוחר הפינאנסי, צריף-העצורים של מחנה-העבודה בנובאקי ובסופו של דבר היא מגיעה למוסד-עונשין באילבה שמירשו שהיה בתא-בידור. גיוי מחזיקה מעמד חרף כל מה שעובר עליה, בתוך עסקי-הבית המערער עצבים, הטאים על היהודים שנשארו בסלובקיה. בתוך גביית העדות היא אינה מאסרת את הגברת קוסו. היא אינה מאסרת דבר על השוחד שניתן לה, דבר שיכול היה לעלות לו, לאדון היועץ המיניסטריאלי בקורבן גדול יותר מאשר העמדתו בצל. היא מצליחה להתחזק מעמד בצורה יוצאת-דופן-הכלל גם בעת גביית העדויות אצל הניסטאפו הגרמנית.

בבית-כלאה מצליחה גיוי ליצור שוב קשר בלתי-הוקר, לאחר שעברה כבר את הימים החמורים הראשונים, והקשר שוב אינו ניתק עד לשיחרורה. אולם מי יכול לחבין כנה יסורים ומריטת-עצבים גרמים לה, בתוך תא-הבידור, לה, אשר כל היקף עבודתה נידון לעשייה של לא-כלום. כמה מחשבות חולפות במחנה, הידיעה כמה סכנות אורבות לכלל הציבור היהודי בחוץ, שעת שכל רגע דורש השקעה הכול. בקרב הקבוצה היה תיאום כה רב בעבודת-צוות, מאחר וכמעט כל אחד מהם היה כבר „בפנים" ולכן עשו הכול למען הכול. הקשר עם גיוי התקיים כאילו היתה חופשית. נמסר לה על כל המתרחש בחוץ, התייעצו איתה והפעולה נמשכה במהלך גבוה, כאילו היתה ביניהם. אבל כל אחד חש בהלל שהשאירה מאחוריה, על כל אחד

מהם היתה נוטלת עבודה רבה ונתה צריך היה להתחלק גם עם חפקודיה שלה, מה גם שהסרונה הורגש היטב. את ההתכתבות הבלתי-ליגאלית עם הו"ל בהיעדרה ניהל ד"ר אוסקר גוימן (ירמיהו)... לכל אחד מהחברים היתה „איתחוקיות" משלו ולכן ציפו המול בקוצר-רוח לשיחרורה. בסופו של עניין הצליחו להשיג רשיון-ביקור אצל גויז, בעת הביקור הסתבר כי חרף כל הקשיים של הימצאות בתא-בידוד, ועל אף שמחלת ישנת שבה ופקדה אותה, לא נשברה ברוחה, מוחה נשאר צלול כבעבר. היא לא מטרה כל ידיעות לאויב למרות שלכן נדרש אומץ-לב גברי. מאסרה נמשך למעלה מארבעה חודשים, ונעשו נסיונות בלתי-נלאים למען שיחרורה. בעודה נתונה במאסר החליטו ידידיה לשכנע אותה שתעזוב את סלובקיה ותסע דרך הונגריה אל בנותיה, כי בלאי-כחי הועמד תחת פיקוחה של הניסטאפו ושרב לא תהיה מסוגלת לכל פעולה של ממש אלא אם תעמיד עצמה ואת חבריה בסכנת-מוות. הכול הוכשר למען מטרה זו, אך ביום השלישי לאחר שיחרורה שוב ישבה גיוזי פליישימן אצל שולחן-הכתבה שלה ברחוב אדלגסה 6, כאילו לא קרה דבר, וגיוזי לא נענתה גם לשידוליו של הטוב בידירה — לנטוש את מקומה. היא החליטה ויהי-מה להישאר; וכולם, ובחלקם גברים גדולים וחזקים, עמדו הסריאונים מול כוה-רצונה העז של אשה קטנה ובעלת מרץ זו.

העבודה הלכה ונמשכה. באמצעות מלחמת-המנן השיטתית, המחושבת, רבת-ההקפים, הצליחו אטיאט ליצור אווירת-אמון בקרב השריד הקטן של היהודים אותם הצילו. חבריהם הגיעו לידי כך שהחלה אפילו הגירה בחזרה של פליטים מהונגריה כאשר קם החלו להתקשר ענני-סערה. אלפי יהודים ברחו לשם לפני ובתוך הגירוש. רבים ניסו עתה לחזור למקום-מגוריהם הקודם. הסערה פרצה מהר יותר מכפי שציפו לכך יהודי הונגריה, שלא למדו דבר מהשואה של סלובקיה שכתם. תצי מיליון יהודים הונגריים טולטלו מעבר לשטחי המזרח של סלובקיה, במשלוחי-חיסול עצומים — ישר לאושוויץ. ובמודפש החלו עתה להתנהל פרשיות איומות, שוב ליהודים הסלובקיים שנותרו לפליטה ושהעבירו לשם את ילדיהם כדי להבטיחם, בו בזמן שהם עצמם הסתתרו אי-שם בסלובקיה או הצילו עצמם במקום אחר כלשהו. רעתה מובלים ילדיהם מבודפשט בגירוש לאושוויץ. גיוזי פליישימן שוב נעשתה פעילה והגיעה המול כדי להציל מה שנותר עוד להצלה. ואף בכך הצלחתה מועטת.

המצב בסלובקיה עצמה נחרץ עתה יען כי פעולות הפארטיזנים בשטחים המזרחיים של המדינה נעשות תוקפניות יותר ויותר ובסביבת באנסקה ביסטריצה מכוננים ממשלת-נגד צ'כוסלובקית. שטח שליטתם של הפארטיזנים מגיע עד ללב לבנה של סלובקיה ומתרחבת הולכת וגוברת.

ביום בודאי אחד מגיע מבודפשט לבראטיסלבה ד"ר קאסטנר כדי להיפגש עם אנשי ה„קבוצה". עתה מתנהלים גם שם תהליכי מרי"מ עם הגרמנים בעניין תצלת משלוחי-הגירוש, והשיחות מתנהלות על בסיס של מסירת סחורות ומביאות לתוצאות-מה.

לאחר שה„קבוצה" קבעה עמדה חיובית בעניין המרי"מ והחלה בפעולות עזרה לאחים בתונגריה, הקימה גיוזי ועדה כלכלית המורכבת מאישים שתפסו בעבר

עמדות מפתח בחיי הכלכלה של סלובקיה ועדיין יש ביניהם קשרים מסוימים. ה"קבוצה" נטלה על עצמה את המשימה לגייס את הסחורות המבוקשות על-ידי הגרמנים ושניתן עדיין לרכון. מנסים לכלול בעסקה זו גם את היהודים שנותרו לפליטה בסלובקיה ולהגן עליהם מפני הסכנות המאיימות עליהם. הקבוצה פעלה באינטנסיביות כיוון שבעוד ימים מיספר עמד ד"ר קאסטנר, בלייזית שלהפו למרים — הגרמני גרמסון, לחזור על-מנת לזרז את המשא-ומתן.

המרד הצבאי בסלובקיה פרץ וחלק גדול מאנשי הקצינה וממנהגות-הצבא הצטרפו אל הפארטיזנים. לכן, "לשם הגנת המדינה הסלובקית העצמאית והסלובקים הלאומיים העצמאיים", נכנסו הדיכויים של הוואפן-ס.ס. הגרמנים לתוך סלובקיה באורח רשמי, בהתאם להזעקתם על-ידי נשיא המדינה הסלובקית. המצב במדינה היה מאוד מתוח. הירצץ הגרמני וסליציני נעדר מן המקום כי באותו זמן עסק בעניין הגירוש מהונגריה, ולכן לא היה באותו זמן כל קשר עם מוסד גרמני כלשהו. אחת מפעולותיהם הראשונות של הגיסטאפו ות-ס.ד. מעורר-האימה (שירותי-הכטח של הוואפן-ס.ס.) היה לרכו את כל היהודים שניצלו עד כה ונשארו בארץ כתוצאה מפעולות הקבוצה, במחנה-העבודה היהודי הקודם ס.ר.ד., ולהפוך את המקום בין-לילה למחנה-ריכוז גרמני...

כשדך החלה ההתפתחות החדשה המסוכנת, הגיע משטח הפארטיזנים שלח מיוחד עליו הוטל להעביר את גיוי פליישמן למקום-מיבטחים. שוב לחצו עליה ידיה של גיוי שתנצל את ההזדמנות האחרונה שניתנת לה כדי להציל נפשה, אולם היא שוב סירבה ללכת, בנמקה זאת כמלים אלה: "איני הולכת. אני נשארת איתכם. יחד איתכם לחמתי וגורלכם יהא גורלי", ושום כוח בעולם לא יכול היה להזיזה מדעתה. התפקיד העיקרי שמוטל היה עתה על ה"קבוצה" הוא למצוא קשר אל המוסד הגרמני החדש בידיו נתון היה הפתרון לשאלת היהודים. היה זה מרכז-הרוצחים מטעם שירות-הבטחון. למרות המצב הקשה והמסוכן טרם ויתרה ה"קבוצה" על מאבקה. היה צורך אם כן להתקשר עם ת-ס.ס. האופטי-סטורם-פיהרר גרמסון שהגיע מבודפשט יחד עם ד"ר קאסטנר ועמו ניהל מ"מ על משלוח הסחורות. הוא ניאות להתקשר עם המוסד הנ"ל ולהציג את גיוי פליישמן ואיש נוסף מתוך ה"קבוצה" כצד במז"מ. גיוי נחלצה לתפקיד זה מתוך הערכת-יתר של כוחותיה, תפקיד שאף גברים בעלי עצבים חזקים ביותר לא היו יכולים לעמוד בו. היא עדיין היתה משוכנעת שתוכל לבוא בדברים עם חית-הטרף — האופטי-סטורם-פיהרר ברונר שנכנס לסלובקיה כמנהל הרשמי של "עניין היהודים" בכוונה להפוך את מחנה-הריכוז ס.ר.ד. למחנה-עבודה, בו בזמן שאנשים בעלי נסיון פוליטי הוכיחו בעליל שאיש זה מתכוון לדבר אחר לגמרי.

נודע כי אצל ברונר נתקבלה הוראה לשלח תוך ארבעה-עשר יום את כל יהודי פרשבורג למחנה-הריכוז ס.ר.ד. ברונר הוא האחראי לתיכנון ולביצוע. וכי איוה יהודי יילך מרצונו הוא למחנה-ריכוז גרמני?

אבל דווקא במצב מייאש זה נסתמנו עוד סיכויים להצלה — מקום-מחבוא, בונקר... למעלה מאלף יהודים בילו את כל הנוראות והצילו נפשותיהם כשהם נתונים בתוך מחבואים אלה במשך כשבעה חודשים, עד כניסת הסובייטים. הדבר

הייב אותם להיעלם מעל פני השטח ולא להיראות שוב. אך גיוזי פליישמן מסרבת בכל תוקף להיכנס לבונקר ולהפסיק את פעילותה. לפי דעתה עדיין ניתן לבצע אמצעי-הצלה לטובת הכלל, אולם — במצב זה, רצונה הבלתי-גלוי לעזור הביא לעירפול הכרתה הצלולה בדרך-כלל וטעתה בהערכת המצב.

המועד של ארבעה-עשר יום היה מלכודת בלבד וכל המשא-והמתן שניהל ברונר נועד ליצור אצל היהודים את ההרגשה שצדיין נותר להם זמן עד לסגירת המלכודת.

כשחלפו ארבעה-עשר הימים, בלילה של ה-28.9.1944, שמו כוחות גדולים של גייסות ה-ס.ס. מצור על עיר-הבירה וכל היהודים, שלא נמצאו אותו זמן במחבואים, הוצאו ממיטותיהם. 1,800 איש נחטפו באותו לילה והובאו אל האולמות של המרכז היהודי. ביניהם כמעט כל חברי ה-„קבוצה“, כולל את גיוזי פליישמן. למחרת בבוקר הובל כל הטרנספורט למחנה ה-ק.צ. בס רד וב-30.9.1944 יצאה רכבת-הגירוש הראשונה בדרך לאושוויץ.

גל שני של גירושים ברף עמל 15,000 יהודים שגורשו דרך ה-ק.צ. ס רד עלידי ברונר לאושוויץ ולמחנות-השמדה אחרים.

את גיוזי פליישמן השאירו בפרשבורג; עמה גם ד"ר קובאץ, וטל עליה, בבית שברחוב אדלגסה 6 שהפך לשמש בית-כלא של הגיסטאפו, לדאוג לקיומם של העצירים באמצעים שעדיין נותרו מהפעולה הבלתי-ליגאלית של ה-„קבוצה“. עתה שוב יכולה היתה לישון בביתה שברחוב הקלאריסים 9 שנמצא בחלק שהוקצב בשעתו ליהודים ובסביבת הרחוב היהודי. יחד עם זאת נמצאה תחת ביקורת חמורה בכל אשר פתחה. למרות זאת הצליחה לבוא בקשרים בלתי-ליגאליים עם חברי ה-„קבוצה“ שעדיין נשארו בס רד. וכך נודע לה שמשם מובלים המשלוחים למחנות-ההשמדה.

כעבור שלושה שבועות, בערך ב-20.10.1944, פגעה כבדק השמדה: „ברגע זה חובאה גיוזי פליישמן יחד עם, חבילות' אל המחנה ועתה היא נמצאת אצל ברונר לשם מתן עדות“.

בלילה חשוד אחד התגנב ד"ר א.ג. אל צריף מחנה-הריכוז בו נמצאה גיוזי, בסיועו של שירות-המשמר-היהודי, וטפיה נודעו לו פרטי מאסרה. ברור היה לה שבמוקדם או במאוחר תובל אל המחנה כשאר היהודים. אבל היא, מתוך רגש חובה עמוק עשתה מעשה בלתי-זהיר. אחד משותפיה שלח אליה ממחבואו מכתב בו ביקש ממנה מידע על תועשה. היא לא שקלת את מעשיה וישיבה לענות לו בו בזמן שבהדר הסמוך נמצא אותה שעה איש הגיסטאפו העוקב אחריה. את מכתבה פתחה במלים: „לצערי נמצאת אני ממש בתוך לעזו של הארי...“ ואז נכנס איש-הגיסטאפו לחדר, חטף את המכתב ומיד דיווח על כך לברונר. הלה נתן הוראה לאסור אותה ולהעבירה לס רד. בעת שגבה ממנה עדות הציע לה ברונר שאם תיאור לגלות לו את מקום-מחבואם של יהודי פרשבורג, היא תישאר במחנה. גיוזי יכולה היתה למסור שמות בדויים כדי להרחיק זמן, אבל גיוזי — האשה הגאה והאצילה, חדורת ההכרה היהודית, לא הסכימה להתכחש לעברה ולמפעל-חייה, גם אם יעלה לה הדבר בחייה. היא השיבה בלאו מוחלט.

יום אוקטובר אחד, אפר סגירי וקורי, בעברה האחד של חצר המלכות, בחוץ של צריף מתנת-הריכוז, העמידו במצבה-הכז שורות אנשים בנות כמה טורים כשהם מוכנים להישלח בכל רגע. חית-הטרף ברונר ניצח על הנעשה כרגיל כשבירדו ומקל הנודע. התמונה היתה מזועזעת — פקעת-אנוש אומללה של אנשים עמוסי-חבילות ומסביבם רוצחים חמושים בכלי-יד. סמוך לקיר הצרף, עם תרמיל ובו חפצים אישיים מוצגים, עומדת האשה הקטנה ומביטה בעיניים גדולות, אילמות, מלאות-יגון, אל מרחק בלתי-ידוע... נשמעות פקודות קצרות, קצובות, והשיירה מתחילה לנוע... בצעדים מהירים מצטרפת גיו פליישמן אל אותם אנשים למענם היתה ולחמה ואיתם תעשה דרכה האחרונה, והיא היחידה מביניהם היודעת לאן מוליכה דרך זו...

ביבליוגרפיה

1. גומן, ד"ר ירמיהו, "גיו פליישמן, חוקנה של לחמת אחת" (כתב-יד), 30 עמ'.
2. גומן, ד"ר איסקר (ירמיהו), "בעל המוות (הבערבה) הצלת יהודי סלובקיה", הוצ' גומן, 1958.
3. האנציקלופדיה העברית, כרך תשיעי, חברה להוצאת אנציקלופדיות, י"ם, תשי"ח, ערך "ברטיסלב", ע' 683-688, מאת ש. ה. ו. (שמואל הכהן רינגרטן).
4. רינגרטן, שמואל הכהן, "תולדות יהודי ברטיסלב (פרשבורג)", הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, תשי"ד (בסידרה "ערים ואמהות בישראל"), 184 ע' (י" ע' 177-182, "מטי השואה").
5. לימדרסר, ד"ר ד., "מורי הראשון / מספר זכרונות", יגה, 1909, "שבועון אוסטרי".
6. רוטקירכן, ליוויה, "סלובקיה 1, 1848-1918"; מאת "יהודי צ'כוסלובקיה", הוצ' "החברה היהודית למידע", פילדלפיה, 1968.
7. השתן היהודי, 10.6.1938, העורך: ד"ר איסקר גומן (מיום 1.6.1938 — עד מחצית דצמבר 1939, אז הופיע "הדרך" שוב).
8. השתן היהודי, 18.8.1938, "הצלת יהודי בורגנלאגר", מאת יעקב אדלשטיין.
9. שלמה המיר (ליפסקי), "פרקי שליחות", הוצ' "תרבות וחינוך", ע' 244, 1967 (63-65).
10. רוטקירכן, ליוויה, "חורבן יהדות סלובקיה / תיאור היסטורי בתעודות", הוצ' יד ושם, ירושלים, תשכ"א.
11. גומן, ירמיהו, "ספר על חורבן יהדות סלובקיה", הוצאת יד ושם, ירושלים, תשכ"ב.
12. חביבה הוצאת: ההסתדרות הציונית המרכזית בע"מ, "השומר הצעיר" והמרכז הקיימת לישראל. ההכנסות של ספר זה מוקדשות להרשמת חביבה רייק ב. ספר הזהב של הקרן הקיימת לישראל. המחבר: דוד גולדשטיין. שנת הוצאה: 1947. הדפוס: ה. בוסה, פראגה 7, הממלכה הלאומית: אברי בורגר (בסלובקיה), 16 עמודים.
13. גיר, עקיבא, "שבילים במעגל האש (במגר הסלובקיה)", צייר שרגא וויל, הוצאת "מדינת", בית-עדות ע"ש מרדכי אנילביץ וספרית-פועלים, ערך מרדכי אנילביץ, דפוס השומר הצעיר, מרחביה, 189 עמודים, 1967.
14. מענית בת 25, מענית, ערב ראש-החשנה השנ"ח.
15. השתן היהודי, שנתון שני, ברטיסלב, 13.9.1938, מס' 35, המויל אגון וינטרשטיין, אחראי למערכת ד"ר איכו לבל, "לזכרו של ד"ר גיזה פישר" — א. ג. : "ידיעות ספר", מודעות-אבל על ד"ר גיזה פישר.
16. כאם חשה להציל / שליחותה של חביבה רייק, הוצאת המחלקה לתרבות של הפבין הארצי "השומר הצעיר" וספרית פועלים, תשכ"ה, ערך דניאל בן-נחום, עריכה גראפית יחזקאל קמחי.
17. מדיניות הגבורה והעמידה, ירושם, ישות הויכרן לשואה ולגבורה, ירושלים, הר הויכרן, 16 ע' (תמונות עם הסבר עליהן).

גיוז פליישמן כלוחמת ומצילה בסלובקיה

17. השואה של יהודי סלובקיה / צילומים ומסמכים, ערכו — דוקומנטציה: ד"ר בודיך שטיינר; הבנה גראפית ועטיפה: לב האס, צייר אקדמאי; הקדמה ומכסס: שטפאן אנגל; הוצאה: הקופל לדוקומנטציה על"ד האיגוד המרכזי של הקהילות והחיות בסלובקיה, ברטיסלבה, טרץ' 1949.
18. גויסן, ד"ר אוסקר, "גיוז פליישמן (שנתיים להוצאתה)", דבר הפועלת, ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל, מועצת הסיוע, שנה י"ב (ד'), מס' 12 (ח') טבת תש"ז, (31.12.1946), ע' 294.
19. וישניצר דן, עדות בעלפה ובכתב מיום 26.10.1969 אל המהדר ה. כ.
- דן וישניצר מיוצאי צפון-בוקמיה, ט, הכלת-לבן, מצליח באופן מדויק למסור את עלילתו הקשורה לכתנה סוסנוביץ. הוא בעצמו עם כחיבת הגיל חבר מושב-העברים "כפר אביגדור" בדרום, 3 ק"מ דרומית-מזרחית לבאר-טוביה, בצד הכביש הראשי. המושב נוסד באוגוסט 1949 על-ידי היילים משוחררים ממלחמת-העולם השנייה. דן וישניצר עצמו כיהן ומכהן במוסדות ציבוריים רבים.
- 20-32. מכתביה של גיוז פליישמן אל בנותיה אלים (ליצי) ויהודית (יוצי): על סוספי "הוועד הבין-לאומי של הצלב-האדום" (הסלובקי) בברטיסלבה, מ' 30.10.1941 ועד 12.7.1941 (התאריכים בחלקם עם הטעלות ובחלקם עם הגיעם של המכתבים); כן מכתבים, שדרכם נשלחו במהירות דרך קושטא (שם היה במלחמת-העולם השנייה משרד של המוכנות היהודית, החלון היהודי הפתוח פחות או יותר לגילת בזמן השואה), החל מ' 15.3.1942 ועד 11.5.1944.
33. חרמש, חיים, "אל אחים בסלובקיה"; מכתבי השליחים; מתוך יומנו ומכתביו של רפי רייס.
- שמאדים 75-94 בפרק "בסלובקיה", מתוך החוברת, הצנתנים מארץ-ישראל / באירופה הכבושה במלחמת-העולם השנייה"; משרד הרוגז והתרבות / המרכז לטיפוח התודעה היהודית; ערך: י. פרישמן; ליקט: יצחק פרי; המרכז לתרבות ולחינוך, "הרבות וחינוך", תל-אביב, חסון השיל, 1969.

S U M M A R Y

M. PERACH — a new *oleh* from Riga, tells about Riga's Jews and their struggle for self-expression as a Jewish community. This centres around a persistent attempt to erect a memorial to thousands of Jews who had been massacred near Riga, the capital of Latvia, and buried in a mass-grave at Romboli. The writer, who calls himself M. Perach, tells a very convincing tale of the growth of Jewish self-consciousness, courage and persistence, as the struggle develops.

JERZY ROSS — a Jewish writer and journalist from Poland, former cultural attaché at the Polish embassy in the U.S.A. — a newcomer to Israel — brings us the story of a forced-labour camp at Poniatov. Ross, who had served in the Warsaw Ghetto Red Magen David, providing medical aid to those who were wounded in the uprising, eventually reached Poniatov with the evacuees from the "shop" district.

In this article Ross describes the camp's construction, the prisoners' labour, human relations and the camp's regime. In one of the transports from the camp, Jerzy Ross was transferred to the affiliated camp, working for the German air-force. Thanks to this accidental transfer, his life was saved, during the German massacre of prisoners at Majdanek, Poniatov and Travniki.

The late LUDWIG WÖRL a German and former prisoner in Nazi concentrations camps — one of the "righteous of the nations" — describes his work as a medical orderly in several concentration camps. Wörl used many devices in his attempts to ease the prisoners' suffering. His status as an experienced worker in the medical service, enabled him to get first-hand information about the camp's establishment, and the way the labour and extermination were organised, masked as health services. Wörl was one of the few Germans, whose soul bore the permanent scar left by the memories of the past and its horrors.

CHAIM KAFRI — a member of Kibbutz Yad Mordechai, originating from Slovakia, took pains to collect rich documentary

evidence about the life and work of Gizi Fleishman — a noble and courageous figure of the Jewish underground in Slovakia. She belonged to a small circle, whose members made various attempts to rescue Slovakian Jewry. Giving up a chance to save her own life, she remained at her post, until she was deported to Auschwitz, where she died.

ARYEH MORGENSTERN — prepared a study about the methods of organisation and work of the Jewish Relief Committee, attached to the Jewish Agency, during the Second World War. Aryeh Morgenstern, born in Israel and a student at the Hebrew University in Jerusalem, prepared the study as his thesis at the University's Institute of Contemporary Jewish History. The study, based upon material from archives, and evidence collected from former committee-members, describes its dilemmas concerning methods of organisation, financing, its oversights and systems of action.

Dr. YEHUDA BAUER — of the Institute of Contemporary Jewish History at the Hebrew University in Jerusalem, publishes a chapter of his study of the "Brihah" movement — "Flight and Rescue": This book — the fruit of prolonged research, appeared in the English language and is being edited and translated for publication in Hebrew. The Hebrew edition will be published by Moreshet and Sifriath Ha'poalim.

ISRAEL GUTMAN — analyses the motivation and character of the recent Anti-Semitic wave in Poland, flowing in two channels: 1) An attempt to purge the Poles of the responsibility for cooperation and passivity at the time of the mass-massacres of Jews during the Second World War. 2) An Anti-Semitic drive against the Jewish nation, Zionism and Israel. The author of this article attempts to trace the causes of the Anti-Semitic outbreak, stressing its specific characteristics.

ALEXANDER KLUGMAN — editor of the Polish daily newspaper in Israel — "Nowiny Kurier" and an expert on Polish affairs in this country, gives a detailed description of a batch of quasi-scientific propaganda publications, mirroring the attitude to Jews, Zionism and Israel and exposing the vulgar and despicable character of the recent Anti-Semitic wave in Poland.